

Η ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΤΟΥ ΑΔΡΙΑΝΟΥ ΕΝΑ «ΑΓΝΩΣΤΟ» ΜΝΗΜΕΙΟ ΣΤΗΝ ΚΑΡΔΙΑ ΤΗΣ ΑΘΗΝΑΣ

Γιάννης Κνιθάκης, Γιάννα Τιγγινάγκα
Αρχιτέκτονες-αναστηλωτές

Στις αρχές Ιουνίου 2004 ένας «άγνωστος» αρχαιολογικός χώρος στην καρδιά της Αθήνας, η Βιβλιοθήκη του Αδριανού, αποδόθηκε στο κοινό, ακριβώς 25 χρόνια μετά από την εκ νέου έναρξη εργασιών διαμόρφωσης, ανάδειξης και αναστήλωσής του.

Τμήμα του φιλόδοξου οικοδομικού προγράμματος του φιλέλληνα αυτοκράτορα Αδριανού, το μνημείο κτίστηκε πιθανότατα το 132 μ.Χ., σε άμεση σχέση με το αρχαιότερο πνευματικό, διοικητικό και εμπορικό κέντρο της πόλης, δηλαδή την Αρχαία και τη Ρωμαϊκή Αγορά: με την τελευταία μάλιστα παρουσιάζει ομοιότητες ως προς το μέγεθος και την τυπολογία. Η Βιβλιοθήκη αποτέλεσε το επιστέγασμα του φιλόδοξου προγράμματος της οικοδομικής ανάπλασης της Αθήνας από τον Αδριανό ο οποίος, αναγνωρίζοντας την πόλη ως την πολιτιστική πρωτεύουσα του ελληνορωμαϊκού κόσμου, θέλησε να αναδιαμορφώσει το πνευματικό της κέντρο.

Το κτήριο, που αναφέρεται από τον Πausανία ως το πιο ονομαστό από όλα όσα έκτισε ο Αδριανός στην Αθήνα, με τους εκατό κίονες, τις αίθουσες με τις πολύχρωμες οροφές, τους αλαβάστρινους τοίχους και τις κόγχες με τα αγάλματα, κατασκευάστηκε κατά το πρότυπο του *Templum Pacis* της Ρώμης. Έχει ορθογώνια κάτοψη με εξωτερικές διαστάσεις 122.00 x 82.00 μ.

Παρουσίαζε μνημειώδη διαμόρφωση στη δυτική πρόσοψη, όπου βρισκόταν η μοναδική είσοδος προσπέλασης στο εσωτερικό του, στο βάθος του υπερυψωμένου –σε πόδιο– ναοσχήμου τετρακονίου προπύλου κορινθιακού ρυθμού. Εκατέρωθεν του προπύλου εκτείνονταν δύο μεγαλοπρεπείς μαρμαρινοί τοίχοι-πτέρυγες, με προέχουσες κιονοστοιχίες από δεκατέσσερις μονολιθικούς κίονες τοποθετημένους σε υψηλά βάθρα. Στο βόρειο και νότιο άκρο τους οι πτέρυγες οριζόνταν από δύο εγκάρσιους τοίχους, τα περνώματα, τα οποία όριζαν επίσης τη μεγάλη πλακόστρωτη αυλή μπροστά από το μνημείο. Κατά μήκος των τοίχων του περιβόλου ανοίγονταν συμμετρικά ως προς τον διαμήκη άξονα του κτηρίου τρεις μεγάλες προεξέχουσες κόγχες, μία ορθογώνια (οίκος) στο μέσον και δύο ημικυκλικές (εξέδρες) στα άκρα. Το περιστύλιο, με 22 και 28 κίονες σε κάθε στενή και επιμήκη πλευρά αντίστοιχα, περιέβαλλε ως στοά τη διαμορφωμένη σε κήπο εσωτερική αυλή με τη μεγάλη διακοσμητική δεξαμενή στο κέντρο. Στην ανατολική πλευρά του περιβόλου βρισκόταν το κυρίως κτήριο της Βιβλιοθήκης, αποτελούμενο από πέντε μεγάλες αίθουσες και τέσσερις δευτερεύοντες χώρους. Η κεντρική αίθουσα, το βιβλιοστάσιο, με υψηλό πόδιο στις τρεις πλευρές και διώροφη κιονοστοιχία, αποτελούσε τον χώρο φύλαξης των παπύρων.



Πρόπλασμα Βιβλιοθήκης Αδριανού,
Museo della Civiltà Romana, Ρώμη.



Άποψη από ΒΑ της πρόσοψης της Βιβλιοθήκης Αδριανού
με το Βοεβοδαλίσι. Σχέδιο J. Thürmer, 1819.

Η ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΤΟΥ ΑΔΡΙΑΝΟΥ ΕΝΑ «ΑΓΝΩΣΤΟ» ΜΝΗΜΕΙΟ ΣΤΗΝ ΚΑΡΔΙΑ ΤΗΣ ΑΘΗΝΑΣ



Η Βιβλιοθήκη Αδριανού από Ν το 1979, πριν από την έναρξη των εργασιών.



Η Βιβλιοθήκη Αδριανού από Ν το 2004.

Οι δύο αίθουσες εκατέρωθεν του βιβλιοστασίου ήταν πιθανότατα χώροι αρχείων και μελέτης, ενώ οι δύο ακραίες αίθουσες αποτελούσαν δύο μικρά αμφιθέατρα αναγνώστηρια (auditoria). Ο μνημειώδης χαρακτήρας του οικοδομήματος, ο συγκερασμός διαφορετικών αρχιτεκτονικών επιρροών και εντόπιων στοιχείων, ο πλούσιος διάκοσμος με τα πολυτελή και πολύχρωμα μάρμαρα στο εσωτερικό, κάτω από το άπλετο αττικό φως, δημιούργησαν ένα μοναδικό μνημείο, ένα πολιτιστικό κέντρο της εποχής.

Η εικόνα του μνημείου σήμερα, αποτέλεσμα διαδοχικών επεμβάσεων στο χώρο, λίγα μαρτυρά για το αρχικό μεγαλοπρεπές σύνολο. Το κτήριο καταστράφηκε κατά την επιδρομή των Ερούλων στην Αθήνα το 267 μ.Χ., λίγο αργότερα λιθολογήθηκε και ενσωματώθηκε στον περίβολο του Υστερορωμαϊκού Τείχους

της πόλης. Επισκευάστηκε τμηματικά από τον ύπαρχο του Ιλλυρικού Ερκούλιο στις αρχές του 5ου αι. μ.Χ., οπότε και ιδρύθηκε στο εσωτερικό του, στη θέση της διακοσμητικής δεξαμενής, μεγάλος τετράκογχος καθεδρικός ναός. Το Τετράκογχο καταστράφηκε κατά την επιδρομή των Σλάβων στα τέλη του 6ου αι. μ.Χ. και ακολούθησε η μετασκευή του σε τρίκλιτη βασιλική. Τον 11ο-12ο αι. μ.Χ. αναπτύχθηκε στο εσωτερικό της Βιβλιοθήκης μια συνοικία της πόλης με κατοικίες, εργαστήρια, δεξαμενές και εκκλησίες. Εκείνη την περίοδο τοποθετείται και η ανέγερση του καθολικού της μικρής μονής του Αγίου Ασωμάτου στα Σκαλιά, πάνω και αμέσως προς βορρά του αρχαίου προπύλου. Στη θέση της τρίκλιτης βασιλικής ιδρύθηκε ο σταυροειδής εγγεγραμμένος ναός της Μεγάλης Παναγίας. Διαρκής κατοίκηση του ευρύτερου χώρου του



Η Βιβλιοθήκη Αδριανού από Β το 1979, πριν από την έναρξη των εργασιών.



Η Βιβλιοθήκη Αδριανού από Β το 2004.



Η ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΤΟΥ ΑΔΡΙΑΝΟΥ ΕΝΑ «ΑΓΝΩΣΤΟ» ΜΝΗΜΕΙΟ ΣΤΗΝ ΚΑΡΔΙΑ ΤΗΣ ΑΘΗΝΑΣ

μνημείου μαρτυρείται και κατά την περίοδο της Λατινοκρατίας. Στα χρόνια της Τουρκοκρατίας ο χώρος συγκέντρωνε στο εσωτερικό του το διοικητικό και οικονομικό κέντρο της Αθήνας με δημόσια και ιδιωτικά κτήρια, όπως το Βοεβοδαλίκι, το οποίο στα χρόνια της Επανάστασης υπήρξε διοικητήριο των Επαναστατών. Μετά από την ανακήρυξη της Αθήνας σε πρωτεύουσα του νεοελληνικού κράτους, κατά τα πρώτα χρόνια της βασιλείας του Όθωνα, το 1834-35, στη θέση του Βοεβοδαλικίου, που κατελάμβανε το δυτικό ήμισυ της έκτασης του μνημείου, κτίστηκε ένας στρατώνας του πεζικού και ιππικού.

Μία μεγάλη πυρκαγιά το 1884 έδωσε το έναυσμα για τη διενέργεια των πρώτων ανασκαφών από τους Στ. Κουμανούδη και W. Doerpfeld, οι οποίες έφεραν στο φως τα λείψανα των «οικημάτων» της ανατολικής πλευράς και επιβεβαίωσαν την ταύτιση των ερειπίων του μνημείου με τη Βιβλιοθήκη. Ο στρατώνας κατεδαφίστηκε την τέταρτη δεκαετία του 20ού αιώνα από τον τότε Διευθυντή του Γραφείου Αναστηλώσεως και Συντηρήσεως Αρχαίων Μνημείων Α. Ορλάνδο, ενώ τα υπολείμματα της βορειοδυτικής πτέρυγας του παραχωρήθηκαν στην Αρχαιολογική Υπηρεσία το 1953 και διαμορφώθηκαν αρχικά σε αποθήκη της Διευθύνσεως Αναστηλώσεως, που στέγαζε το εργοταξιακό υλικό των αναστηλώσεων των μνημείων στην Αθήνα. Το 1942 η Ιταλική Αρχαιολογική Σχολή διενήργησε επιφανειακή έρευνα στα νοτιοδυτικά του χώρου και ανασκαφικές τομές στη

νότια πτέρυγα της πρόσοψης του ρωμαϊκού μνημείου, χωρίς να αφήσει στοιχεία. Το βορειοδυτικό τμήμα της πρόσοψης ερευνήθηκε από τον Ι. Θρεψιάδη το 1953, με αποτέλεσμα την αποκάλυψη μέρους των καταλοίπων της Μονής του Αγίου Ασωμάτου. Οι ανασκαφές στο ανατολικό και κεντρικό τμήμα του χώρου, που έγιναν το 1950 και 1970 από τον Ι. Τραυλό και την Εφορεία Ακροπόλεως, αποκάλυψαν τα περισσότερα στοιχεία για την ταύτιση του Τετρακόγχου οικοδομήματος, τα κατάλοιπα του δαπέδου του βορειοανατολικού auditorium και τα λείψανα της μικρής βασιλικής του 13ου αιώνα στα βόρεια του περιστυλίου. Το νότιο και δυτικό τμήμα του οικοδομήματος δεν είχε διερευνηθεί συστηματικά μέχρι πριν από 25 χρόνια, καθώς καταλαμβάνονταν από τις αποθήκες της Γ' Εφορείας Αρχαιοτήτων, που έχουν εγκατασταθεί εκεί, αρχικά «προσωρινά» από το 1964, καθώς και τα κατάλοιπα του κατεδαφισμένου οθωνικού στρατώνα, μέρος των οποίων είχε διαμορφωθεί σε αποθήκες και κατοικίες φυλάκων.

Εργασίες αποκάλυψης και ανάδειξης του μνημείου

Ήταν τον Μάιο του 1979 όταν ανατέθηκε στον αρχιτέκτονα-αναστηλωτή Γιάννη Κνιθάκη κατ' αρχάς και αμέσως μετά, τον Ιούλιο, στην αρχιτέκτονα Γιάννα Τιγγινάγκα, από τον τότε Υπουργό Πολιτισμού, στα πλαίσια ενός ευρύτερου προγράμματος

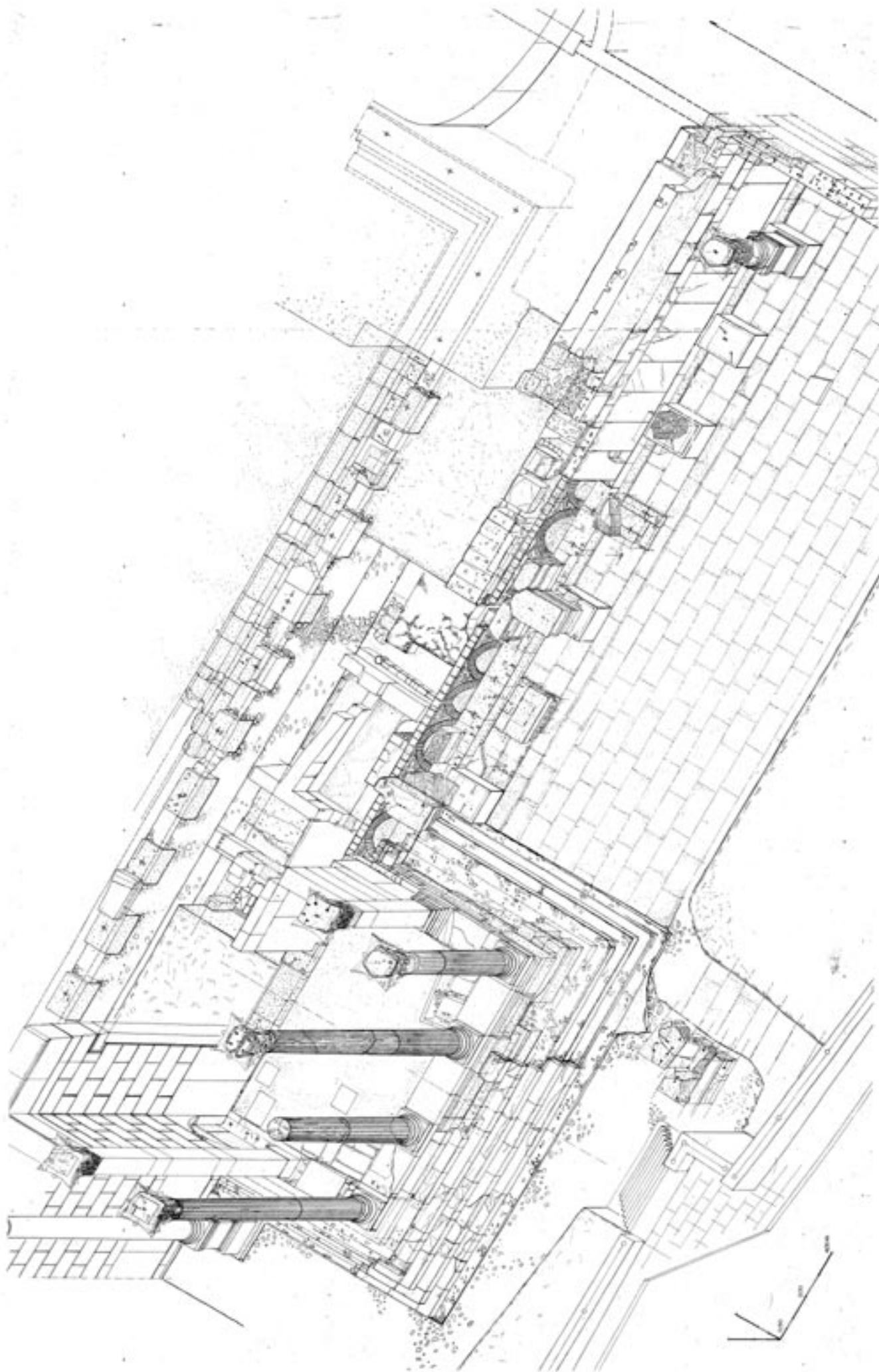


Η εσωτερική παρειά της βόρειας πτέρυγας της πρόσοψης της Βιβλιοθήκης Αδριανού το 1979, πριν από την έναρξη των εργασιών.

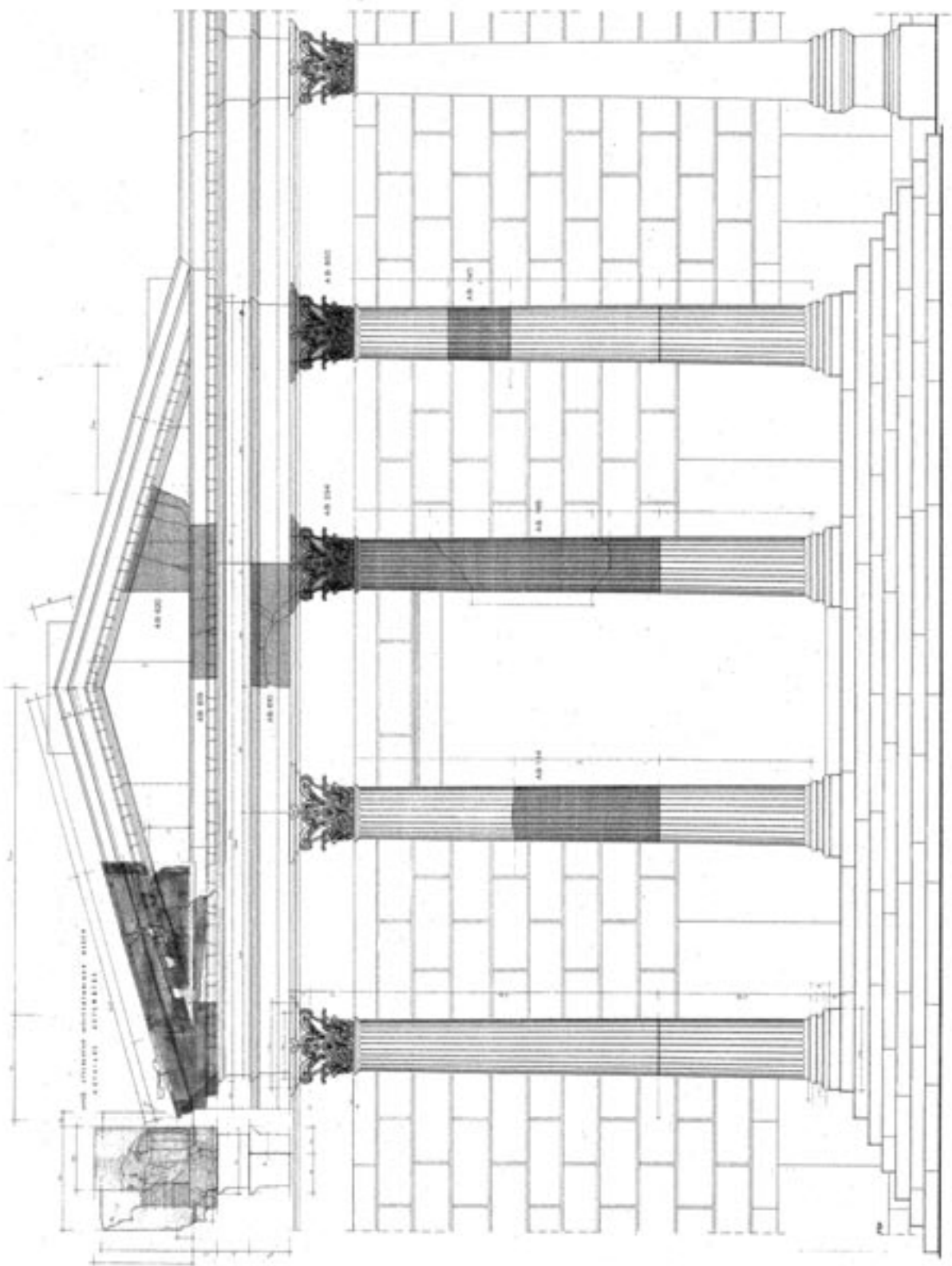


Η εσωτερική παρειά της βόρειας πτέρυγας της πρόσοψης της Βιβλιοθήκης Αδριανού το 2000.





Πρόταση αναστήλωσης προπυλαίου και νότιας πτέρυγας της Βιβλιοθήκης Αδριατικού, εξονομετρικό σχέδιο, κλ. 1:50, μελέτη Γ. Κνωθάρης - Γ. Τυργινάρα, σχεδίαση Γ. Τυργινάρα.



Γραφική αποκατάσταση προτύπου Βιβλιοθήκης Αδριανού με ενσωματωμένα τα ταυτοθέτα και υπό αναπαύση αρχαία μέλη, κλ. 1:20, μελέτη Γ. Κνοθαΐς - Γ. Γυγινάγγρα, σχεδίαση Γ. Γυγινάγγρα.

Η ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΤΟΥ ΑΔΡΙΑΝΟΥ ΕΝΑ «ΑΓΝΩΣΤΟ» ΜΝΗΜΕΙΟ ΣΤΗΝ ΚΑΡΔΙΑ ΤΗΣ ΑΘΗΝΑΣ

αναβάθμισης των μνημείων και της ευρύτερης περιοχής της Πλάκας, η σύσταση Γραφείου για τις Αναστηλώσεις και Συντηρήσεις στην Πλάκα. Στο πλαίσιο του προγράμματος των εργασιών του Γραφείου, με τη σύμφωνη γνώμη του

τότε Εφόρου Ακροπόλεως Γ. Δοντά και με τη συνεργασία του Ι. Τραυλού, άρχισαν διστακτικά, από ένα συνεργείο 8-10 ανειδίκευτων εργατών και ελάχιστα χρήματα, οι πρώτες εργασίες. Από το 1980 αρχίζει, με υπεύθυνες από αρχαιολογικής πλευράς τη Μ. Θεοχάρη αρχικά και στη συνέχεια τη Φ. Μαλλούχου-Tufano, ένα εκτεταμένο πρόγραμμα αποχωματώσεων, διευθετήσεων και μερικής διερεύνησης του μνημείου, παράλληλα με εργασίες άμεσης συντήρησης και στερέωσης και συγκέντρωσης και καταγραφής του διάσπαρτου αρχαίου υλικού, πρόγραμμα που συνεχίζεται μέχρι σήμερα. Από το 1986 αρχίζουν στο δυτικό τμήμα του μνημείου συστηματικές ανασκαφές, οι οποίες συνεχίζονται έως τις μέρες μας με υπεύθυνη την Α. Χωρέμη-Σπετσιέρη, σημερινή Προϊσταμένη της Α΄ ΕΠΚΑ. Σκοπός του προγράμματος είναι η συστηματική διερεύνηση και τεκμηρίωση των ισταμένων λειψάνων του μνημείου αλλά και των μεταγενέστερων φάσεων του, η κριτική αποξήλωση μεταγενέστερων καταλοίπων και η περαιτέρω συστηματική ανασκαφή του χώρου, με κύριο στόχο την αποκατάσταση και ανάδειξη του ρωμαϊκού μνημείου.



Το νοτιοδυτικό τμήμα του χώρου της Βιβλιοθήκης Αδριανού το 1980, κατά την έναρξη των εργασιών των αποχωματώσεων.

Οι εργασίες από το 1980 έως σήμερα έχουν ως τώρα αποκαλύψει το σύνολο του προτύλου και των σωζομένων καταλοίπων της πρόσοψης (της νότιας πτέρυγας και του νοτίου περσώματος), την υποδομή της μεγάλης

πλακόστρωτης αυλής και μέρος του υπογείου θολωτού συστήματος-δεξαμενής ή c cryptoporticus μπροστά στη βόρεια πτέρυγα, επί του οποίου εδραζόταν η αυλή, τα σωζόμενα κατάλοιπα του δυτικού περιστυλίου, καθώς και λείψανα του Υστερορωμαϊκού Τείχους της πόλης και των σημαντικών επισκευών-κατασκευών της Ιουστινιάνειας περιόδου. Αποκαλύφθηκαν επίσης στον χώρο, για πρώτη φορά, κατάλοιπα προγενέστερης του μνημείου εποχής και συγκεκριμένα λείψανα υστεροελληνιστικής συνοικίας των Αθηνών, τα οποία συντηρήθηκαν και αποκαταστάθηκαν μερικώς, αλλά και μεταγενέστερα κατάλοιπα οικιών, δεξαμενών και εργαστηρίων, βυζαντινής και μεταβυζαντινής περιόδου. Η έρευνα επεκτάθηκε τμηματικά και στο εσωτερικό του χώρου, όπου αποκαλύφθηκε το σύνολο των σωζομένων καταλοίπων του βορείου οίκου και τμήματος του βορείου περιβόλου και περι-



Το νοτιοδυτικό τμήμα του χώρου της Βιβλιοθήκης Αδριανού το 1985, με τα αποκαλυφθέντα κατάλοιπα του οθωνικού στρατώνα-βοεβοδαλίου.

auditorium, τα σωζόμενα βάθρα του νοτίου περιστυλίου, που ήσαν ενσωματωμένα στον αντερειατικό τοίχο του τέλους του 19ου αι. της οδού Αδριανού, που οριοθετεί προς Ν τον χώρο



Η ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΤΟΥ ΑΔΡΙΑΝΟΥ ΕΝΑ «ΑΓΝΩΣΤΟ» ΜΝΗΜΕΙΟ ΣΤΗΝ ΚΑΡΔΙΑ ΤΗΣ ΑΘΗΝΑΣ

και μεγάλο μέρος του νότιου στυλοβάτη και της νοτιοδυτικής γωνίας του. Σημαντική για τη συμπλήρωση της κάτοψης του μνημείου υπήρξε η αποκάλυψη των λειψάνων της νοτιοανατολικής εξέδρας εντός υπογείου κατεδαφισμένης οικίας, σε γειτονικό οικοπέδο (πέραν του πλάτους του παραπάνω δρόμου).



Το νοτιοδυτικό τμήμα του χώρου της Βιβλιοθήκης Αδριανού το 2002, με το αποκαλυφθέν Υστερορωμαϊκό Τείχος και τη ρωμαϊκή αυλή μπροστά από την πρόσοψη του μνημείου.

του μεγαλύτερου μέρους του επιπέδου του δυτικού περιστυλίου, την αποκατάσταση της αρχαίας στάθμης σε διάφορα τμήματα του μνημείου και τη συντήρηση και συγκόλληση πλείστον αρχιτεκτονικών μελών.

Εξέχουσα θέση μέσα στο γενικό αυτό πρόγραμμα σωστικών επεμβάσεων συντή-

ρησης κατέχει το φιλόδοξο πρόγραμμα της αναστήλωσης του προπύλου και της μερικής αποκατάστασης της νότιας πτέρυγας της πρόσοψης. Η υλοποίηση του έργου αυτού άρχισε από το 1997, μετά από έγκριση του Κεντρικού Αρχαιολογικού Συμβουλίου και τη σχετική απόφαση του Υπουργού Πολιτισμού. Σύμφωνα με τη μελέτη των αρχιτεκτόνων Γ. Κνιθάκη και Γ. Τιγγινάγκα και του πολιτικού μηχανικού Β. Παπαδημητρίου, εγκρίθηκαν η αναστήλωση της τετρακιόνιας πρόσοψης και της παραστάδας του προπύλου, η αποκατάσταση του θριγκού του κατά το πρότυπο των απεικονίσεων του 17ου-18ου αιώνα, δηλαδή αυτών του J. Carrey (1674) και των J. Stuart - N. Revett (1753), η μερική αποκατάσταση της νότιας

Εργασίες συντήρησης και αναστήλωσης

Από το 1980, παράλληλα με την έρευνα, τις αποχωματώσεις και τις αποξηλώσεις των νεότερων προσκτισμάτων, άρχισαν και συστηματικές εργασίες συντήρησης και αποκατάστασης του μνημείου. Οι εργασίες αυτές περιελάμβαναν τη συντήρηση της εσωτερικής παρειάς της βόρειας πτέρυγας της πρόσοψης, τη μερική στερέωση των μωσαϊκών δαπέδων του Τετρακόγχου, την ενίσχυση και συντήρηση του βορείου οίκου και περιβόλου, τη συντήρηση των λειψάνων των δύο auditorium, την προστασία των καταλοίπων της ρωμαϊκής αυλής, την αποκατάσταση



Άποψη του προπύλου της Βιβλιοθήκης Αδριανού από ΝΔ το 1995, πριν από την έναρξη των εργασιών αναστήλωσης.



Άποψη του προπύλου της Βιβλιοθήκης Αδριανού από ΝΔ το 2004.



Η ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΤΟΥ ΑΔΡΙΑΝΟΥ ΕΝΑ «ΑΓΝΩΣΤΟ» ΜΝΗΜΕΙΟ ΣΤΗΝ ΚΑΡΔΙΑ ΤΗΣ ΑΘΗΝΑΣ

πτέρυγας της πρόσοψης με την ανακατασκευή της εσωτερικής δομής του τοίχου της πρόσοψης, δηλαδή των τοξυλίων που υποβάσταζαν τα φορτία της ορθομαρμάρωσης του δυτικού περιστυλίου, καθώς και η αποκατάσταση της στάθμης της εξωτερικής αυλής και του δυτικού περιστυλίου. Σημαντικό



Η συμπλήρωση της εσωτερικής παρειάς του τοίχου της νότιας πτέρυγας της πρόσοψης της Βιβλιοθήκης Αδριανού, 2004.

γεγονός για τη συνέχιση του έργου της αναστήλωσης της ανωδομής του προπύλου αποτέλεσε η ανεύρεση, το 1999, αρχιτεκτονικών μελών της αριστερής κεραίας του αετώματος. Το τμήμα αυτό της ανωδομής είχε καταπέσει από σεισμό πριν από την έλευση του Carrey το 1674. Η εξασφάλιση μεγαλύτερου ποσοστού αυθεντικού υλικού αποτελεί σίγουρα μεγάλο όφελος για το αναστηλωτικό έργο. Οι επεμβάσεις ακολουθούν την καθιερωμένη διεθνώς δεοντολογία των αναστηλώσεων, ιδιαίτερα σε σχέση με τις αρχές του Χάρτη της Βενετίας, και μάλιστα εκείνη της αναστρεψιμότητας, και έχουν ως στόχο την αξιοποίηση των ταυτισθέντων αρχαίων μελών, την επαύξηση της αναγνωσιμότητας του συνόλου και εν γένει την ανάδειξη του μνημείου.

Η υλοποίηση του αναστηλωτικού έργου άρχισε με την αποκατάσταση του υπερυψωμένου ποδίου του προπύλου, τη συμπλήρωση δηλαδή της υποδομής της ευθυντηρίας και της υπευθυντηρίας με πωρολίθους στη θέση των ελλειπόντων και με αιρετά διαφράγματα από τεχνητό λίθο στη θέση του κατεστραμμένου αρχαίου χυτού υλικού και την αποκατάσταση του αρχαίου δαπέδου του προπύλου έως τη στάθμη του στυλοβάτη με επίχωση αδρανών υλικών επιλεγμένης σύνθεσης. Ιδιαίτερη προσοχή καταβλήθηκε για την προστασία των μεταγενέστερων λειψάνων που διασώζονται στον χώρο: οι τάφοι του νάρθηκα του Αγίου Ασώματος, τα λείψανα μιας μεσαιωνικής πύλης και οδού διατηρήθηκαν ως ιστορικές μαρτυρίες εντός της

επίχωσης του προπύλου. Ιδιαίτερα σημαντική –και απαραίτητη– εξάλλου–εργασία υπήρξε η δομική αποκατάσταση και συμπλήρωση του στυλοβάτη και του τοιχοβάτη στις τρεις πλευρές του προπύλου. Συντηρήθηκαν και συμπληρώθηκαν με νέο μάρμαρο τα σωζόμενα μέλη του στυλοβάτη και του τοιχοβάτη της

δυτικής και της νότιας πλευράς, ενώ ανακατασκευάστηκαν εξ ολοκλήρου από νέο μάρμαρο ελλείποντα μέλη του στυλοβάτη στη δυτική και βόρεια πλευρά του προπύλου.

Μετά από τη συντήρηση του στυλοβάτη-τοιχοβάτη, που εξασφάλισε την έδραση των φορτίων, συνεχίστηκε η αναστήλωση καθ' ύψος. Ανακατασκευάστηκαν από νέο πεντελικό μάρμαρο οι ελλείπουσες βάσεις των τριών κίονων του προπύλου και συμπληρώθηκαν η σωζόμενη βάση της παραστάδας του νοτίου εγκαρσίου τοίχου, το κατώφλι του νοτίου παραστάτη του θυρώματος, τμήματα των αναβαθμών του κλιμακοστασίου του προπύλου στη δυτική και τη βόρεια πλευρά καθώς και ο μοναδικός σωζόμενος ορθοστάτης του νοτίου εγκαρσίου τοίχου. Ανακατασκευάστηκαν επίσης οι τέσσερις μεγάλοι και ένας μικρότερος ορθοστάτης του νοτίου εγκαρσίου και θυραίου τοίχου του προπύλου, οι οποίοι, μαζί με τον συμπληρωθέντα, τοποθετήθηκαν και γομφώθηκαν στη θέση τους.

Η ολοκλήρωση μεγάλου ποσοστού του αναστηλωτικού έργου του προπύλου, οφείλεται κατ' αρχάς στην ένταξη, το 2000, του αναστηλωτικού προγράμματος στο Γ' ΚΠΣ, και ως εκ τούτου στην εξασφάλιση χρηματοδότησης, σε αντιδιαστολή με τους μέχρι τότε πενιχρούς πόρους από τον προϋπολογισμό της Α' ΕΠΚΑ. Έτσι επιτεύχθηκε η ανακατασκευή των κατωτέρων σπονδύλων των τριών ελλειπόντων κίονων, οι οποίοι τοποθετήθηκαν επί των νέων βάσεων. Οι σπόνδυλοι αυτοί κατασκευάστηκαν από Σκυριανό



Η ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΤΟΥ ΑΔΡΙΑΝΟΥ ΕΝΑ «ΑΓΝΩΣΤΟ» ΜΝΗΜΕΙΟ ΣΤΗΝ ΚΑΡΔΙΑ ΤΗΣ ΑΘΗΝΑΣ

μάρμαρο, το μοναδικό μάρμαρο στον ελλαδικό χώρο, που προσομοιάζει προς τον Φρύγιο λίθο της αρχικής κατασκευής. Κατόπιν, το σωζόμενο άνω τμήμα του 3ου από Βορρά κίονα τοποθετήθηκε επί του αντίστοιχου ανακατασκευασμένου κάτω σπονδύλου, ενώ έγινε λήψη εκμαγείου για τη συμπλήρωση του τμηματικά σωζομένου κιονοκράνου του. Υπολείπεται η λάξευση των ραβδώσεων των κάτω τμημάτων και η κατεργασία των μελών, η οποία θα γίνει επί τόπου, μετά και από την τοποθέτηση των υπολοίπων σωζομένων άνω τμημάτων των κιόνων. Η εικόνα του προπύλου πάντως, όπως έχει έως τώρα διαμορφωθεί, δικαιώνει τους κόπους και τις χρονοβόρες αυτές εργασίες.

Παράλληλα με την αναστήλωση του προπύλου, αποκαταστάθηκε μέρος της εσωτερικής παρειάς της νότιας πτέρυγας της πρόσοψης. Εκεί ανακατασκευάστηκε τμήμα της εσωτερικής κτιστής συμπλήρωσης του μαρμάρινου τοίχου καθώς και επτά τοξύλια, πάνω σε σαφώς σωζόμενα αρχαία ίχνη, και τα ενδιάμεσα συμπαγή τμήματά τους. Αυτά αποτελούσαν την αφανή υποδομή για την τοποθέτηση της εσωτερικής ορθομαρμάρωσης του τοίχου. Όλες οι ως άνω συμπληρώσεις έγιναν με υλικά και τρόπους ίδιους προς τους αρχικούς του ρωμαϊκού κτηρίου. Παρομοίως συμπληρώθηκε, καθ' όλο το ύψος, η εσωτερική παρειά των ορθοστατών του νότιου θυραίου τοίχου του προπύλου και, κατά το ήμισυ του ύψους, εκείνη του βόρειου. Η αποκατάσταση της νότιας πτέρυγας

ολοκληρώθηκε με την τοποθέτηση δύο εξ ολοκλήρου από νέο μάρμαρο ορθοστατών στη συμβολή του τοίχου της πτέρυγας με τον νότιο εγκάρσιο τοίχο του προπύλου, εργασία που αποσκοπεί στην ανάδειξη του συνόλου της μαρμάρινης πρόσοψης του μνημείου. Τέλος, ο αρχιτεκτονικός διάκοσμος και ρυθμός της πτέρυγας υποδηλώνεται με συμπτυγμένες διδακτικές αναστηλώσεις (architekturproben) των διάσπαρτων αρχιτεκτονικών μελών, που ήλθαν στο φως κατά τις εργασίες (επιστύλια και γείσα επίτοιχα ή της προέχουσας κιονοστοιχίας, κορινθιακά κιονόκρανα κ.ά.) μπροστά από την πτέρυγα και πάνω στα σωζόμενα βάθρα της προέχουσας κιονοστοιχίας.

Στο σημείο αυτό πρέπει να τονίσουμε, ότι κάθε αναστηλωτική εργασία πραγματοποιείται ύστερα από προσεκτική και εμπειριστατωμένη έρευνα αγοράς για την επιλογή των κατάλληλων υλικών, λεπτομερείς αναλύσεις υλικών, ακριβείς χαράξεις, μετρήσεις και σχεδιαστική τεκμηρίωση, σύμφωνα πάντα και με τις εκπονηθείσες μελέτες. Τα υλικά που χρησιμοποιούνται και ο τρόπος επέμβασης ακολουθούν τα αρχαία πρότυπα και συνάδουν με τα αρχαία μέλη και τα αυθεντικά τμήματα, χωρίς να επιβάλλονται οπτικά. Η προσεκτική επιλογή των υλικών μάλιστα εξασφαλίζει τον σαφή οπτικό διαχωρισμό των ισταμένων τμημάτων του αρχαίου μνημείου από τη νέα επέμβαση, τεκμήριο της οποίας άλλωστε αποτελεί και η εκάστοτε χαρασσομένη χρονολογία.



Ο ανατολικός τοίχος της αίθουσας του βιβλιοστασίου της Βιβλιοθήκης Αδριανού το 1980.



Εργασίες αποκατάστασης του ανατολικού τοίχου της αίθουσας του βιβλιοστασίου της Βιβλιοθήκης Αδριανού το 2004.



Η ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΤΟΥ ΑΔΡΙΑΝΟΥ ΕΝΑ «ΑΓΝΩΣΤΟ» ΜΝΗΜΕΙΟ ΣΤΗΝ ΚΑΡΔΙΑ ΤΗΣ ΑΘΗΝΑΣ

Για την άμεση σωστική στερέωση και συντήρηση του μοναδικού σωζομένου σε ύψος ανατολικού τοίχου-περιβόλου και των «Οικημάτων»-Βιβλιοστασίου, πραγματοποιείται τον τελευταίο χρόνο επέμβαση, βάσει της μελέτης της Γ. Τιγγινάγκα, η οποία περιλαμβάνει εργασίες αποκαταστάσεως-συμπληρώσεως των κογχών της μεσαίας ζώνης του ανατολικού τοίχου του βιβλιοστασίου.

Η πλήρης απόδοση του μνημείου στο κοινό προβλέπεται να ολοκληρωθεί μετά την απομάκρυνση από τον χώρο των αρχαιολογικών αποθηκών της Γ' ΕΠΚΑ, που ελπίζεται να γίνει σύντομα, και την επακόλουθη ολοκλήρωση της ανασκαφικής διερεύνησης του χώρου.

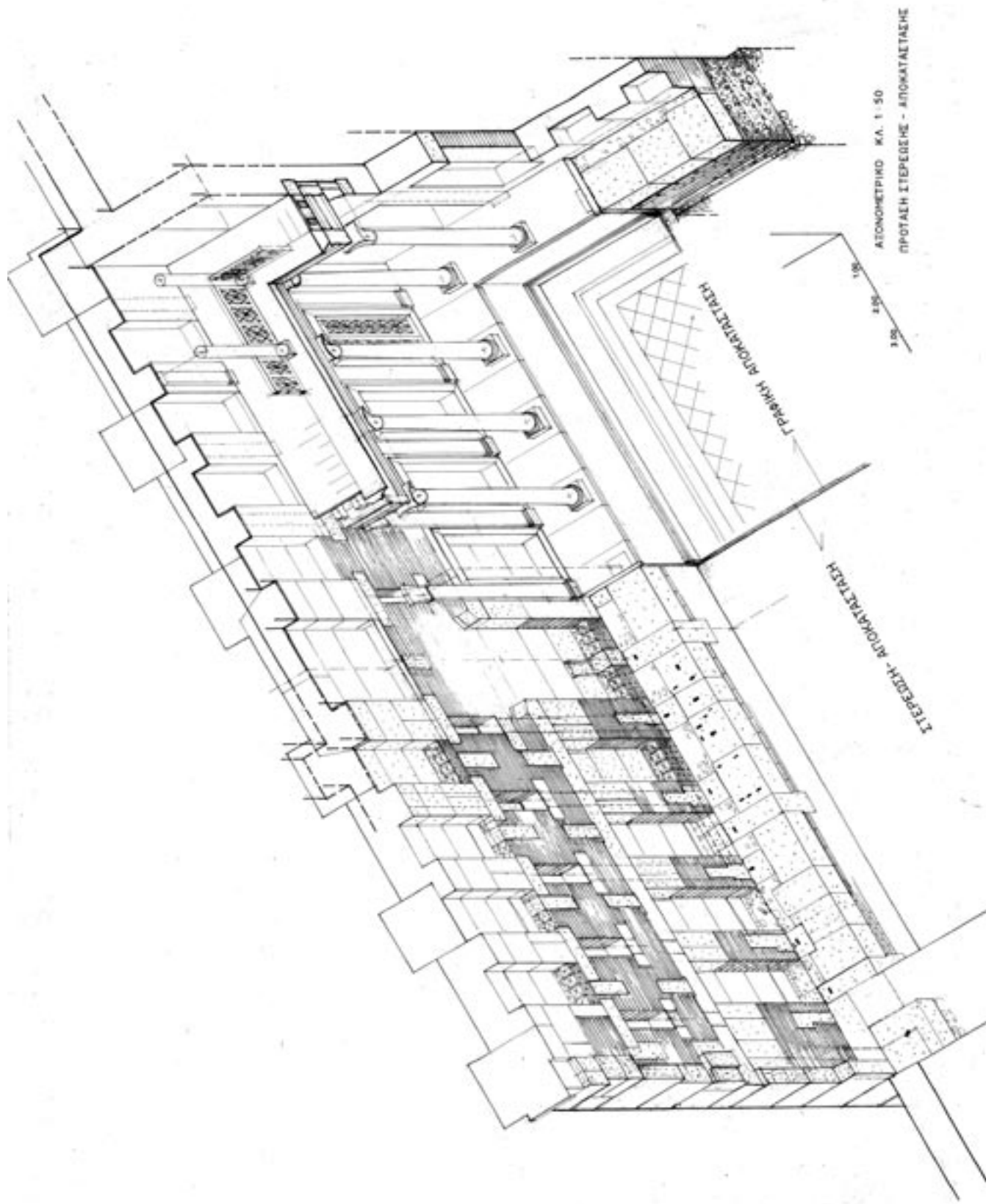


Το Τετράκοιχο της Βιβλιοθήκης Αδριανού, 2004.

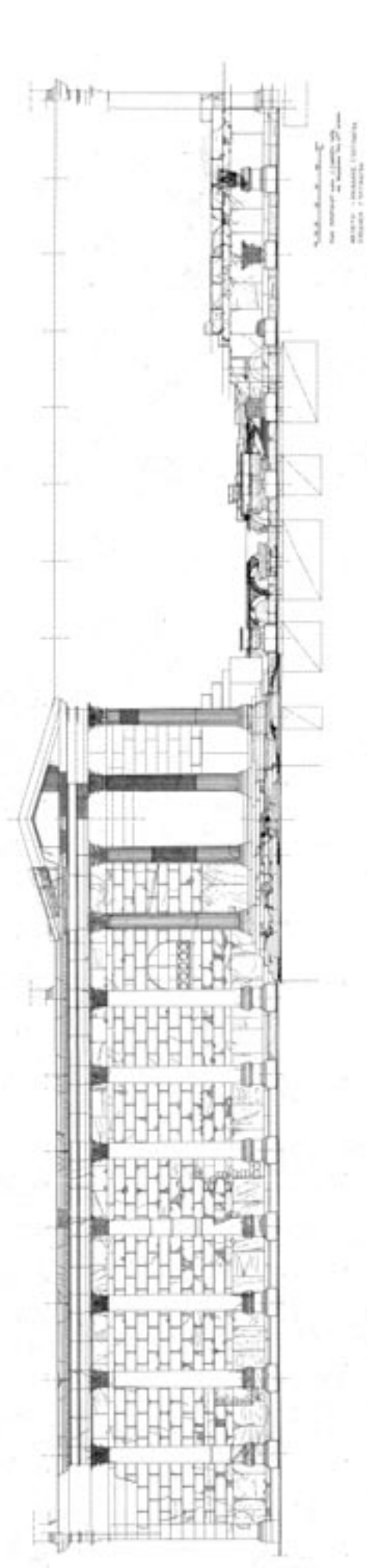
Δημοσιεύσεις των μετά το 1980 εργασιών στη Βιβλιοθήκη Αδριανού

- Χρονικά του Αρχαιολογικού Δελτίου ετών 1980-1998 (υπό δημοσίευση τα χρονικά του 1999).
- Α. Spetsieri-Choremi, Library of Hadrian at Athens. Recent finds, *Ostraka*, Napoli 1995, 137-147.
- Ι. Κνιθάκης, Φ. Μαλλούχου, Ι. Τιγγινάγκα, Το Βοεβοδαλίκι της Αθήνας, *Επώνυμα αρχοντικά των χρόνων της Τουρκοκρατίας*, Αθήνα 1986, 107-124.
- Ι. Τιγγινάγκα, Η μεγάλη ανατολική αίθουσα της Βιβλιοθήκης του Αδριανού (Βιβλιοστάσιο), *Αρχαιολογικόν Δελτίον*, 54 (1999), 285-326, πιν. 117-140, Αθήνα 2003.

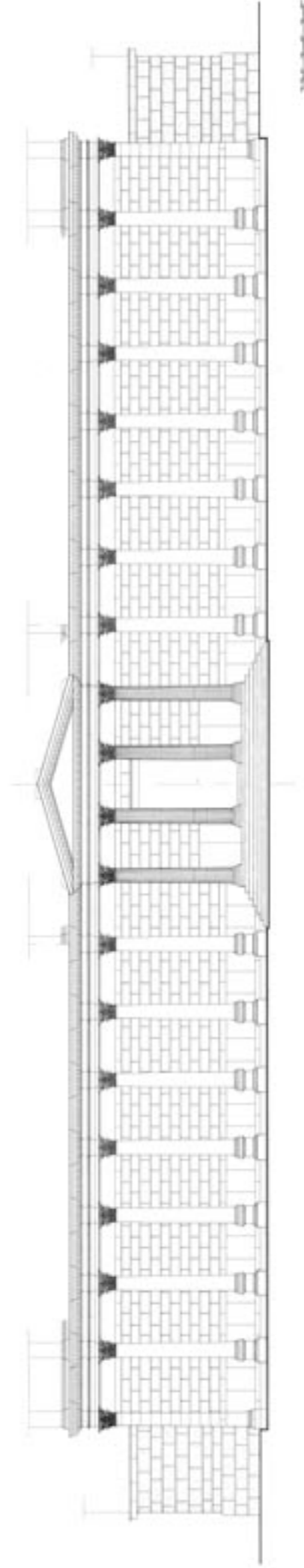




Αναπαράσταση και πρόταση αποκατάστασης της αθλοκώπης του βιβλιοστασίου της Βιβλιοθήκης του Αδριανού. Αξονομετρικό σχέδιο, κλ. 1:50, μελέτη-σχεδίαση Γ. Τυγγινάγκα.



Βιβλιοθήκη Αδριανού, πρόταση αναστήλωσης Προτύλου, κλ. 1:50, μελέτη Γ. Κνιθάκης - Γ. Τυρινάκης, σχεδίαση Γ. Τυρινάκης.



Γραφική αποκατάσταση Βιβλιοθήκης Αδριανού σε κλ. 1:50. Μελέτη-σχεδίαση Γ. Τυρινάκης, 1996.